

A ZIRCI ARBORÉTUM FARKASPÓKJAINAK TALAJCSAPDÁS VIZSGÁLATA

KASPER ÁGOTA

Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc

Abstract: *Investigation of the wolf spiders of the Zirc arboretum with use of ground-traps* — The results of author's collectings performed during a whole year are presented in paper. The wolf spider fauna of the park is outlined; the occurrence of 6 species could be revealed from the area of the park.

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

A zirci Bakonyi Természettudományi Múzeum, amely a bakonyi természettudományi kutatások egyik irányítója és központja, célul tűzte ki a zirci arborétum állatvilágának feltárását. A park cecidiumait AMBRUS (1964) dolgozta fel, a madárvilággal BANKOVICS (1973) foglalkozott, RÉZBÁNYAI pedig az Északi-Bakony éjszakai nagylepkefaunájának kvalitatív és kvantitatív vizsgálata részeként kutatta az arborétumot is (1973).

TERMÉSZETI VISZONYOK

Az Északi-Bakonyhoz tartozó Zirci-medencében található a híres arborétum, területe 36 kh. A keletkezéséről eddig alkotott véleményekkel ellentétben valószínű, hogy nem eredeti erdő átalakításával jött létre, hanem teljes egészében telepített állomány (GALAMBOS I. ex verb.).

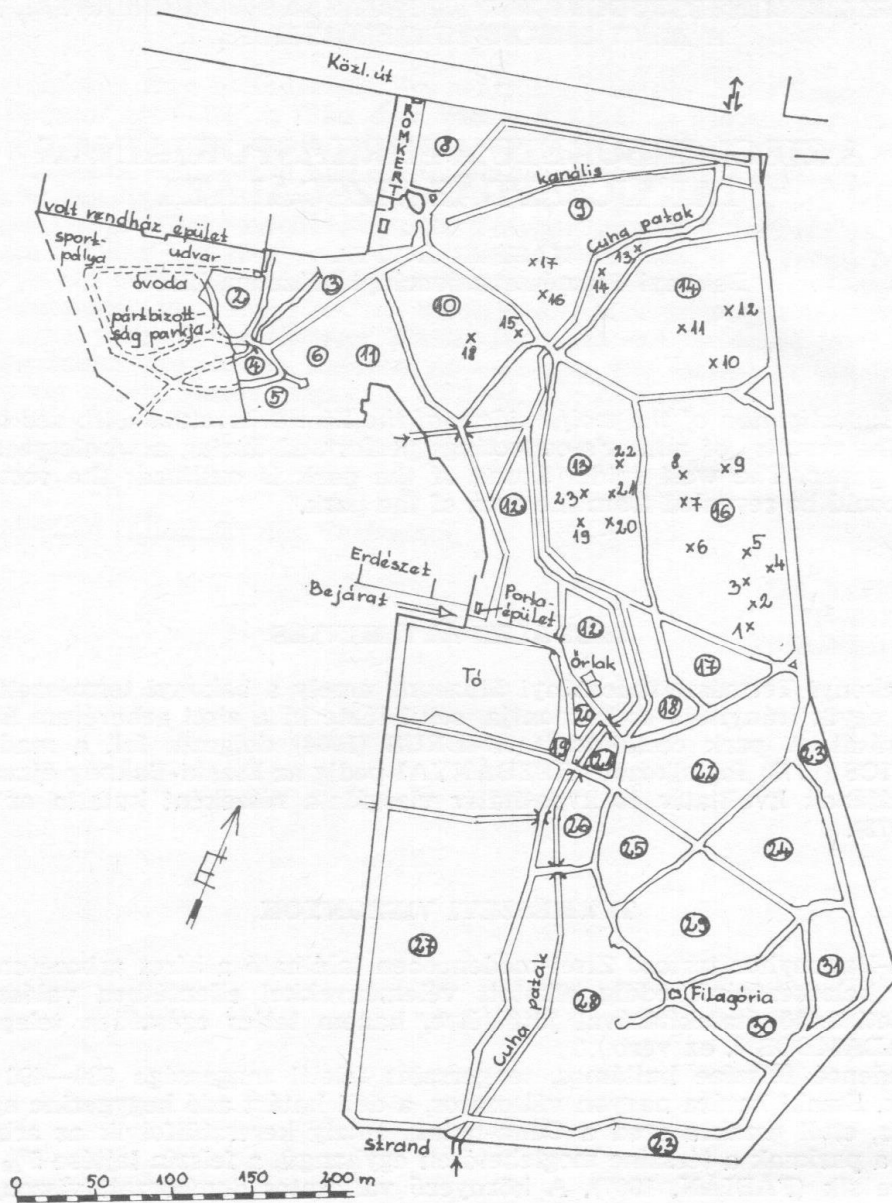
A medence felszíne hullámos, tengerszint feletti magassága 330—490 m között váltakozik. Északi határa nagyon változatos, a déli határt adó hegygerinc egyben vízválasztó is, ettől északra ered a Cuha-patak, amely keresztülfolyik az arborétumon. Magának a parknak a térszíne meglehetősen egyhangú, a felszín lejtése 5% alatt van, nagy része sík (FÁBIÁN, 1967). A környező változatos domborzati viszonyok nagymértékben hatnak a terület éghajlatára. Ennek jellemzője az alacsony évi középhőmérséklet (8,3 °C), a bőséges csapadék (738 mm) és a hosszú tél.

A medence alapkőzetei mészkő, dolomit és az ezeket borító lösz. Fás növények számára kedvező talajok jöttek létre. Az arborétum talaja is megfelelő, vastag termőrétegű, a csapadékot jól tárolja.

Növényföldrajzi szempontból Zircet és környékét a magas hegyvidéki és montán fajok jellemzik az Északi-Bakony részeként, a szubatlanti klímahatás következtében legjellemzőbb növénytársulása a gyertyánelegyes bükkös (FEKETE, 1964).

GYŰJTÉSI MÓDSZER ÉS ANYAG

Az állatok begyűjtésére a Barber-féle etilénlikolos talajcsapdákat alkalmaztuk (GALLÉ, 1973) ILOSVAY GYÖRGY muzeológussal közösen, aki a csapdába belekerült egyéb talajlakó ízeltlábúakkal foglalkozott. Az arborétum területén 23 db csapdát helyeztünk ki (1. ábra), ürítésükre kisebb-nagyobb eltérésekkel 10 napon-

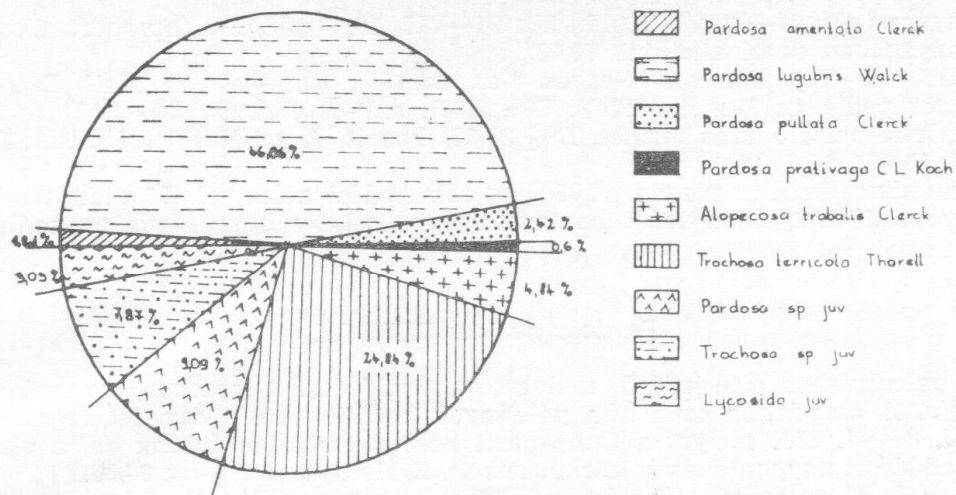

1. ábra: A zirci arborétum vázlatos térképe a talajcsapdák jelzéseivel (Bankovics A.—Papp J. nyomán, x = talajcsapda)

Abb. 1: Die Skizzenkarte des Arboretums von Zirc mit den Markierung der Bodenfallen (nach A. Bankovics—J. Papp, x = Bodenfalle)

ként került sor, 1977. február 22-től 1977. november 25-ig üzemeltek. Feladatuk egy-egy erdőfolt (1., 2., 3., 4., 5., 12. sz. csapda), tisztás (9., 11., 16., 17. sz. csapda), facsoport alatti (6., 20. sz. csapda), magános fa alatti (7., 8., 10., 15., 18. sz. csapda), Cuha-parti bokros terület (13., 14. sz. csapda), valamint erdőfolt és tisztás érintkezése (19., 21., 22., 23. sz. csapda) alkotta élőhely farkaspókjainak begyűjtése volt. Az egyes biotópokban a sajnos elég későn, 1977. október 19-én végzett felvételezés szerint uralkodók és azonosak voltak a nedvességkedvelő fajok.

A vizsgálatok során 6 farkaspók faj került elő az arborétumból, az összpéldányszám 165 (2. ábra). A további vizsgálatok során feltehetően gyarapodni fog ez a szám,

2. ábra: Az arborétumi Lycosidák százalékos megoszlása
Abb. 2: Die prozentuale Verteilung der Lycosidae des Arboretums

hiszen hazánk területéről 44 fajt mutattak ki (LOKSA, 1972). A meghatározáshoz elsősorban LOKSA IMRE munkáját (Pókok II. — Araneae II. — Magyarország Állatvilága XVIII. 3. 1972) használtam. Az összehasonlító anyag hiányából fakadó nehézségek ellenére remélhetőleg nem volt felesleges az itt végzett munka, mivel a terület előzetes arachnológiai kutatottságára vonatkozó adatokat nem találtam. Az anyag a Bakonyi Természettudományi Múzeum gyűjteményében nyert elhelyezést.

AZ ARBORÉTUM FARKASPÓK FAUNÁJA

Pardosa amentata CLERCK

Palearktikus elterjedésű, hygrofil faj, amely nedves réteken, vizek partján gyűjthető. Az 1977. V. 10-e és V. 24-e között eltelt periódusban került be 2 nőstény példány a 11-es csapdába, amelyet egy tisztáson ástunk be. A faj részesedési aránya az arborétumi összpéldányszámhoz viszonyítva 1,21%. A tisztásokon gyűjtött anyagban a *P. amentata* dominancia értéke 11,11%, relatív abundanciája pedig 0,083/csapda.

Pardosa lugubris WALCK.

Palearktikus elterjedésű, nálunk is a leggyakoribb fajok közé tartozik. Fénykedvelő, gyors mozgású állat, a kevésbé zárt erdők lakója. Mozgáskörzetét meghatározza a talajt borító avarréteg kiterjedése is. A legtöbb példányt (55) a 23-as csapda eredményezte, ezt egy erdőfolt és tisztás érintkezésénél ástuk be, a talajt 3 cm vastag avarréteg borította. Feltűnő, hogy a május 10-től 24-ig terjedő periódusban 44 állatot fogott a csapda. Ekkor vizsgálva a nemek közötti százalékos megoszlást, a 44 példány 88,63%-a (39 pld.) volt hím, és 11,36%-a (5 pld.) pedig nőstény egyed. A többi időszakban jelentősen csökkent a példányszám, és talán említésre méltó, hogy ezután már csak az V. 24—VI. 3-i periódusban hozott hím egyedeket. V. 24—VI. 3. 4♂ pld., VI. 3—VI. 15. 2♀ pld., VI. 15—VI. 24. üres, VI. 24—VII. 12. 2♀ pld., VII. 12—VII. 22. 1♀ pld., VII. 22—VIII. 5. 1♀ pld., VIII. 5—VIII. 17. üres, VIII. 17—VIII. 30. 1♀ pld. Az erdőfolt és tisztás érintkezésénél gyűjtött anyagban a faj dominancia értéke 60,204%.

A 20-as csapda, amely fiatal nyírfák csoportja alatt volt, kellő megvilágítottságú, 3 cm vastag avarréteggel fedett terület állományát gyűjtötte. Működése 10 példányt

eredményezett (V. 10—V. 24. 7 pld., VI. 24—VII. 12. 3 pld.). A facsoport alkotta élőhelyek anyagában dominanciájuk 71,42%.

További 2—2 példányt a 7-es és 8-as csapdák (magános fa alatt, D⁰/₀-uk 20), egyet-egyet pedig az 1-es (erdőfolt, D⁰/₀ 8,33), a 9-es (tisztás, D⁰/₀ 5,55) és a 13-as csapda (Cuha-parti bokros terület, D⁰/₀ 33,33) hozott. A gyűjtési periódusok III. 25—V. 10., V. 10—V. 24.

A faj kiemelkedően magas, 46,06%-os részesedési aránnyal (76 pld.) rendelkezik az arborétumi összpéldányszámhoz viszonyítva, relatív egyedsűrűsége pedig 3,304/csapda.

Pardosa pullata CLERCK

Szintén palearktikus elterjedésű, nedvességgkedvelő faj. A nyirkos, vizenyős területek lakója. A csapdába csak hím példányok kerültek be. 2 egyed fogott a 13-as (1977. VI. 3—VI. 15.), melyet a Cuha-parti bokros területen ástunk be, a víz közelségéből adódóan nagyon nedves környezetben. E biotópban D⁰/₀-uk 66,66.

A 9-es és 11-es csapda (tisztás) működése egy-egy példányt eredményezett (1977. V. 10—V. 24., III. 25—V. 10.). A tisztások állományában D értékük 11,11%. A faj részesedési aránya az arborétumi anyagból 2,42%, abundanciája 0,173/csapda.

Pardosa prativaga C. L. KOCH

Elterjedési terület Angliától Kamcsatkáig, nálunk csak ritkán fogható. A víz közelségét kedveli, főleg tópartokon, gyeptársulásokban él (LOKSA, 1972). Az egyetlen példányt az V. 10.—V. 24-e közötti periódusban a 11-es csapda fogta, ezt egy tisztáson helyeztük el. Dominancia értéke ezen élőhelyet tekintve 5,55%. A faj részesedési aránya az összpéldányszámból 0,606%, relatív egyedsűrűsége a csapdák számához viszonyítva rendkívül alacsony, mindössze 0,043/csapda.

A gyűjtések során még 15, a *Pardosa* nembe tartozó állat került be, azonban valamennyi fiatal példány lévén pontos meghatározásuk nem volt lehetséges. 13 egyed erdőfolt és tisztás érintkezésénél, 1—1 pedig magános fa alatti, illetve tisztás alkotta élőhelyről.

Alopecosa trabalis CLERCK

Palearktikus elterjedésű, az erdős, ligetes területeket kedvelő, inkább dombvidékeken élő faj. Az arborétumból 8 példány került elő, valamennyi erdőfolt és tisztás érintkezésénél beásott csapdákból (23-as csapda: III. 7—III. 16. 1 pld., V. 10—V. 24. 1 pld., V. 24—VI. 3. 1 pld., VI. 3—VI. 15. 2 pld., VI. 24—VII. 12. 1 pld. 19-es csapda: III. 16—III. 25. 1 pld., V. 24—VI. 3. 1 pld.). Figyelemre méltó, hogy a határozó szerint e fajt kifejezett állapotban májustól lehet gyűjteni (LOKSA, 1972), csapdáinkból pedig a III. 7—16-ig, illetve III. 16—25-ig tartó periódusból is előkerült 1—1 példány. Valószínűleg áttelelő egyedekről van szó. A faj részesedési aránya az arborétumi anyagból 4,84, relatív egyedsűrűsége 0,347/csapda.

Trochosa terricola THORELL

Palearktikus elterjedésű faj, hazánkban is nagyon gyakori, a szárazabb, ligetes területeket kedveli. Az arborétumban összesen 41 példányt sikerült begyűjteni, részesedési aránya 24,84%, relatív abundanciája pedig 1,78/csapda.

Az egyes biotópok az alábbiak szerint részesedtek a gyűjtött anyagból: magános fa alatti terület 11 pld., D⁰/₀ 55; tisztás 10 pld., D⁰/₀ 55,55; erdőfolt és tisztás találkozási 8 pld., D⁰/₀ 8,13; erdőfolt 9 pld., D⁰/₀ 75; facsoport alatti terület 3 pld., D⁰/₀ 21,42.

Érdekesnek tartom magas példányszámát, mivel a határozó szerint az állat inkább szárazsággkedvelő (LOKSA, 1972), az arborétumi élőhelyekre pedig a nedves,

nyirkos talajszint a jellemző. Ugyancsak fontos, hogy a csapdák már a II. 22—III. 7-ig, a III. 7—III. 16-ig és a III. 16—III. 25-ig tartó időszakban is hoztak ivarérett példányokat, valószínűleg szintén áttelelő egyedek.

A *Trochosa* nemből még 13 állatot sikerült begyűjteni, valamennyi fiatal egyed volt, így további meghatározásuk lehetetlen. 5 példányt pedig csak a családba sikerült behelyeznem, mivel szintén fiatal, további meghatározásra alkalmatlan egyedek voltak.

IRODALOM — LITERATUR

- AMBRUS B. (1964): A zirci arborétum cecidiumai — Botanikai Közlem., 5. pp. 87—94.
- BANKOVICS A. (1973): A zirci arborétum madárvilága egyéves megfigyelés alapján (1971. VIII.—1972. IX.) — Veszprém Megyei Múz. Közl., XII., p. 525—532.
- DAHL, F.—DAHL, M. (1927): Spinnentiere oder Arachnoidea, II: Lycosidae s. lat, (Wolfspinnen im weiteren Sinne). Die Tierwelt Deutschlands, 5. Teil. Jena. p. 11—75.
- FÁBIÁN G. (1967): A zirci park növénykatasztere és fejlesztési terve (17 ha). Diplomater. Erdészeti és Faipari Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Erdőtelepítési Tanszék, Sopron.
- FEKETE G. (1964): A Bakony növénytakarója. A Bakony természettudományi kutatásának eredményei I., Veszprém, pp. 52.
- LOKSA I. (1972): Pókok II. — Araneae II., Fauna Hung. XVIII./3. Budapest, p. 1—64.
- PAPP J.—BANKOVICS A. (1975): Parkismertető. Veszprém, pp. 45.
- RÉZBÁNYAI L. (1973): Kvalitatív és kvantitatív vizsgálatok az Északi-Bakony éjszakai nagylepkefaunáján I. — A Veszprém Megyei Múz. Közl., XII. p. 395—450.

**UNTERSUCHUNGEN DER WOLFSSPINNEN DES ARBORETUMS VON ZIRC
DURCH BODENFALLEN**

Die 165 Wolfsspinnen-Exemplare, die im Gebiet des Arboretums von Zirc eingesammelt wurden, vertreten 6 Arten von 3 Genera der in Ungarn lebenden 9 Genera mit 44 Arten. Die weiteren Einsammlungen werden diese Zahl hoffentlich noch erhöhen.

A szerző címe (Anschrift des Verfassers):

KASPER Ágota
H—8420 Zirc
Petőfi u. 10.